

ANALIZA FAPTELOR DE PRETINDERE, PRIMIRE, ACCEPTARE CA SEMNE ALE LATURII OBIECTIVE A INFRAȚIUNII DE CORUPERE PASIVĂ

Ion ȚURCAN

Catedra Drept Penal și Criminologie

The present article performs the analysis of the acts of pretending, receipt, acceptance all as evidence of the objective side of the offence of passive corruption. According to par.(1) art.324 PC RM, passive corruption means being the person responsible for liability that claims or receives offers, money, securities, other assets or benefits, either accepts services, privileges or benefits improper to him, to perform or not, to delay or hasten the fulfillment of an act correlated to its work obligations, or to perform an action contrary to these obligations, and to get distinctions from authorities, maybe different jobs, markets or some favorable decision.

Potrivit dispoziției de la alin.(1) art.324 CP RM, prin corupere pasivă se înțelege fapta persoanei cu funcție de răspundere care pretinde ori primește oferte, bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, fie acceptă servicii, privilegii sau avantaje ce nu i se cuvin, pentru a îndeplini sau nu, ori pentru a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni ce ține de obligațiile ei de serviciu, ori pentru a îndeplini o acțiune contrar acestor obligații, precum și pentru a obține de la autorități distincții, funcții, piețe de desfacere sau o oarecare decizie favorabilă.

Astfel, pentru existența infrațiunii date, este necesar ca persoana cu funcție de răspundere să comită una dintre următoarele acțiuni: să pretindă, să primească sau să accepte bunurile sau serviciile sus-indicate.

Pentru considerarea infrațiunii studiate ca fiind consumată, nu este necesar ca primirea, pretinderea banilor sau a altor avantaje, ori înțelegerea în privința primirii acestora să fi fost urmată de executare; este suficient ca persoana cu funcție de răspundere să comită doar una din șirul acestor acțiuni.

În cazul în care persoana cu funcție de răspundere a primit bunul necuvenit, dar ulterior s-a răzgândit să comită actul funcțional pentru care a primit remunerarea ilegală și dorește să denunțe fapta autorităților, aceasta nu constituie temei pentru liberarea persoanei de răspundere penală, dar va fi apreciată ca o circumstanță atenuantă prevăzută de lit.g) art.76 CP RM – căință sinceră sau autodenunțare. Iată de ce, considerăm ca fiind lipsite de suport juridic prevederile de la alin.(1) art.18 al Legii cu privire la combaterea corupției, potrivit cărora „funcționarii publici, alte persoane, care s-au autodenunțat ori care au denunțat cu bună-credință actele de corupție sau faptele de comportament corupțional, sunt liberate de răspundere disciplinară, contravențională sau penală în modul stabilit de legislație”.

Trezește nedumerire faptul că, potrivit acestor prevederi legale, persoana cu funcție de răspundere nu numai că ar urma să fie liberată de răspundere penală, dar în genere să fie liberată de oricare altă formă de răspundere – contravențională sau disciplinară. Totuși, într-un asemenea caz, considerăm că prevalează prevederile Codului penal. Or, ultimul este o lege organică, deci un act superior Legii cu privire la combaterea corupției. Pe cale de consecință, considerăm că prevederile de la alin.(1) art.18 al Legii cu privire la combaterea corupției trebuie abrogate.

În sprijinul opiniei enunțate invocăm și următoarele: în primul rând, în această lege nu este menționat când anume persoana cu funcție de răspundere se poate autodenunța, precum și până la care moment autodenunțul poate fi făcut. Prin urmare, persoana cu funcție de răspundere poate fi liberată de răspundere inclusiv și după ce a comis actul funcțional. În al doilea rând, persoana coruptă poate „reuși” să se autodenunțe oricărei autorități, deoarece în legea menționată mai sus nu este indicat concret cărei autorități îi este adresată autodenunțarea. Astfel, persoana trasă la răspundere ușor poate să invoce autodenunțarea, până la pornirea urmăririi penale, unei alte autorități, cu excepția organului de urmărire penală, astfel conducătorul primei autorități având nevoie de ceva timp pentru sesizarea organului de drept. În al treilea rând, teoretic, sunt posibile cazuri în care persoana cu funcție de răspundere poate șantaja persoana care anterior a mai transmis bunurile necuvenite pentru a o mai constrânge la transmiterea altor bunuri anterior neconsimțite.

În altă ordine de idei, analizând modalitățile sub care se prezintă acțiunea prejudiciabilă descrisă în art.324 CP RM, menționăm că, literalmente, *a pretinde* înseamnă a cere insistent un lucru; a reclama, a revendica; a avea nevoie de..., a impune ca o necesitate; a necesita [1].

În practica judiciară, **pretinderea** remunerăției ilicite s-a atestat în cazul următor: *activând în funcția de secretar al Consiliului orășenesc și al Primăriei or. E., fiind persoană cu funcție de răspundere, având printre atribuțiile funcționale avizarea proiectelor de decizii ale Consiliului local, asumându-și răspunderea pentru legalitatea acestora, în una din zilele lunii martie 2006, intenționat, din interes material, B.M. a pretins de la I.C., fost posesor al unei locuințe din or. E., remunerare ilicită ce nu i se cuvenea în sumă de 500 dolari SUA, pentru a nu iniția procedura de anulare a deciziei Consiliului orășenesc E. privind modificarea contractului de închiriere a spațiului locativ, de pe numele lui I.C. pe numele lui L.B., acțiuni ce întră în cercul obligațiilor funcționale. Ulterior, la 12.04.2006, pe la ora 15.00, B.M. a fost reținut de către colaboratorii CCCEC în biroul său de serviciu din localul Primăriei or. E., în momentul când primea suma pretinsă [2].*

În context, C.Bulai, I.Oancea și V.Dongoroz consideră că „a pretinde” înseamnă a cere ceva stăruitor, a formula o anumită pretenție, a impune să se dea” [3]. Pretinderea înseamnă pretenția, cererea formulată de către subiectul activ de a i se da bani sau alte avantaje necuvenite, în împrejurările și scopurile prevăzute de lege [4] și nu implică neapărat satisfacerea pretenției formulate de făptuitor [5].

Pretinderea poate fi exteriorizată prin cuvinte, gesturi, scrisori sau orice alt mijloc de comunicare, astfel ca cel căruia i se adresează să înțeleagă că i s-au pretins bani sau alte foloase.

În cazul când pretinderea se face printr-o scrisoare, se pune problema determinării momentului în care are loc „pretinderea”, fiind posibile patru cazuri: expedierea scrisorii care conține pretenția; sosirea scrisorii la destinatar; luarea la cunoștință a conținutului de către acesta; înțelegerea de către destinatar a solicitărilor ce i se adresează.

Când pretinderea se face printr-o scrisoare, pretinderea se va considera consumată când destinatarul ia cunoștință de conținutul cererii și înțelege conținutul acesteia, deoarece anterior acestui moment ne aflăm în prezența unei acțiuni care încă nu s-a exteriorizat în raport cu o altă persoană. Respectiv, doar în cazul expedierii scrisorii care conține pretinderea vom fi în prezența tentativei de pretindere a avantajului necuvenit, infracțiunea nefiind încă consumată. Nu este necesar ca cererea să fie astfel formulată încât să poată fi înțeleasă de oricine, este suficient ca, în raport cu împrejurările concrete, ea să fie inteligibilă pentru cel căruia i se adresează [6].

Indiferent dacă este expresă sau aluzivă, pretinderea de bani sau alte avantaje necuvenite trebuie să fie univocă, manifestând intenția persoanei cu funcție de răspundere de a condiționa de ea îndeplinirea ori întărirea efectuării unui act privitor la obligațiile sale de serviciu. Destinatarului pretenției, formulate de către persoana cu funcție de răspundere coruptă, nu i se cere să înțeleagă semnificația penală a faptei, dar el trebuie să știe că pretinderea banilor sau avantajelor necuvenite condiționează îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor de serviciu din partea persoanei cu funcție de răspundere.

De regulă, infracțiunea de corupere pasivă este imposibil a fi realizată în absența infracțiunii corelative de corupere activă. **Primirea** implică darea din partea corupătorului, iar acțiunea de primire trebuie să fie voluntară și spontană, caracterizându-se printr-o relativă concomitență între acceptarea propunerii și primire. Dacă primirea este ulterioară actului de acceptare, suntem deja în prezența unei infracțiuni consumate de corupere pasivă, iar săvârșirea acțiunii de primire nu constituie unitatea de infracțiune [7].

Primirea nu poate fi concepută fără acceptarea prealabilă de către persoana cu funcție de răspundere a bunurilor necuvenite, însă între acestea există un interval de timp extrem de scurt, care determină relativa lor concomitență, simultaneitate, care astfel comprimat nu îngăduie acceptării să devină ea însăși relevantă penal, din punctul de vedere al laturii obiective a infracțiunii de corupere pasivă [8]. Acest aspect îl ilustrează următoarea speță: *R.A. a fost condamnat în baza alin.(1) art.324 CP RM. În fapt, activând în calitate de inspector al poliției criminale, având statutul de ofițer de urmărire penală, fiind persoană cu funcție de răspundere, căreia în virtutea legii i-au fost acordate drepturi și obligații în vederea executării funcțiilor autorităților publice, a săvârșit coruperea pasivă în următoarele circumstanțe: la 02.06.2005, R.A. a primit spre examinare materialul cu plângerea lui N.M. privind nerestituirea de către C.V. a împrumutului bănesc în sumă de 2000 dolari SUA. La 01.07.2005, C.V. a fost adus de către R.A. în biroul său de serviciu. Informându-l pe C.V. că de el depinde inițierea sau refuzul de a porni în privința acestuia urmărirea penală pe semnele componenței de infracțiune prevăzute de art.195 CP RM, a acceptat să primească de la C.V. 500 dolari SUA, asigurându-l că, pentru recompensa oferită, va adopta hotărârea despre neînceperea urmăririi penale. Astfel, la 05.07.2005, aproximativ la ora 15.00, R.A. a fost reținut în flagrant delict, după ce a primit de la C.V. 200 dolari SUA [9].*

Orice primire implică concomitent o acceptare, care poate interveni fie în chiar momentul primirii, fie anterior. În cazul coruperii pasive, săvârșite prin primire, acceptarea și primirea nu se pot produce însă decât în același timp, deoarece dacă a avut loc o acceptare a unei promisiuni de bani ori alte avantaje anterior primirii acestora, infracțiunea de corupere pasivă s-ar fi consumat din momentul acceptării. Prin urmare, primirea este spontană. Aceasta o demonstrează următoarea speță: *D.O. a fost condamnat în baza alin.(1) art.324 CP RM. În fapt, acesta, lucrând ca specialist în secția administrativ-militară a sect. Botanica, mun. Chișinău, militar prin contract și persoană cu funcție de răspundere, a încălcat grav cerințele art.26, 37 ale Legii cu privire la Statutul militarilor, pct.13, 20, 22, 28 ale Regulamentului Serviciului Interior al Forțelor Armate, art.4, 5, 42 ale Regulamentului Disciplinei Militare, cerințe ce-l obligă să respecte jurământul și prevederile regulamentelor militare, alte acte ce reglementează serviciul militar, să fie vigilent, disciplinat, cinstit. La 14.12.2007, între orele 10.00 și 11.00, pe coridorul Centrului Militar din mun. Chișinău, D.O. a avut o discuție cu recrutul M.T. referitor la modul de perfectare a adeverinței de recrutare și i-a propus ultimului ca, după examinarea medicală de către toți medicii, să se adreseze lui pentru a-i explica procedura de mai departe de primire a adeverinței de recrut. După finalizarea comisiei medico-militare, recrutul T.M. s-a apropiat de D.O. și a primit adeverința de recrut contra sumei de 300 lei. În continuare, D.O. a fost reținut în biroul său de serviciu, unde benevol a predat suma de 300 lei primită de la T.M [10].*

În cazul în care avantajele necuvenite sub formă de bani, alte valori, acordare de servicii au fost oferite rudelor, persoanelor apropiate persoanei cu funcție de răspundere cu acordul acesteia din urmă, sau ea nu a refuzat asemenea fapte și a utilizat situația sa de serviciu în folosul corupătorului, fapta persoanei cu funcție de răspundere va fi considerată corupere pasivă.

Dacă banii sunt transmiși unei rude apropiate sau unui prieten al persoanei cu funcție de răspundere, primirea se consideră realizată numai atunci când persoana cu funcție de răspundere, aflând despre remiterea avantajului necuvenit și conștientizând că acesta îi este destinat pentru efectuarea unui act ce ține de obligațiile sale de serviciu, se hotărăște să-l primească. Pe cale de consecință, primirea nu urmează a fi limitată la preluarea manuală personală de către persoana cu funcție de răspundere a bunurilor necuvenite care îi sunt oferite. Primirea poate fi realizată și prin lăsarea banilor sau avantajelor necuvenite în locul indicat de către persoana coruptă, ca să le poată prelua oricând, să poată dispune de ele, ori prin remiterea acestora unui terț față de care avea o obligație ce se face astfel stinsă.

În cazul în care banii sau alte avantaje au ajuns la persoana cu funcție de răspundere prin intermediul poștei sau printr-o altă modalitate asemănătoare, destinatarul – pentru a exclude ideea primirii – trebuie să-și manifeste cât mai neîntârziat voința de a nu le accepta; el nu este obligat să le expedieze trimitătorului, suportând astfel cheltuielile de transport, dar, dacă nu o face, trebuie să denunțe fapta autorităților [11].

Când în calitate de serviciu necuvenit sunt transmise documente, care dau dreptul la primirea unor bunuri patrimoniale, inclusiv bani, cum ar fi cecurile, corupătorul păstrându-și totuși dreptul de a dispune de aceste documente, astfel încât persoana cu funcție de răspundere să poată beneficia de ele doar odată cu săvârșirea acțiunilor condiționate, în acest caz nu are loc primirea propriu-zisă, dar acceptarea [12].

A accepta înseamnă a fi de acord cu...; a primi, a consimți să...; a admite, a aproba, a încuviința [13]. Deci, acceptarea este opusă refuzului. În context, apelăm la următorul exemplu: *I.L. a fost condamnat în baza alin.(1) art.325 CP RM. În fapt, I.L., în calitate de director al S.R.L. „R.Co”, urmărind scopul coruperii active a unei persoane cu funcție de răspundere, la 04.09.2007, aproximativ la ora 12.20, în incinta Comisariatului de Poliție al sectorului Botanica, aflându-se în biroul de serviciu al lui R.D., care este persoană cu funcție de răspundere, l-a rugat să nu întocmească proces-verbal de contravenție administrativă privind confiscarea mărfii reținute, propunându-i 2400 lei. În pofida refuzului exprimat de a primi banii, I.L. i-a transmis ultimului 2400 lei, punându-i pe masa de serviciu sub carnetul de notițe. Însă, acțiunile sale infracționale au fost contracarate de colaboratorii poliției, reținându-l în flagrant delict [14].*

Acceptarea, ca modalitate de săvârșire a coruperii pasive, presupune acordul explicit al făptuitorului la oferta de corupere. În acest caz, inițiativa aparține corupătorului care va comite infracțiunea corelativă de corupere activă sub forma oferirii [15]. Acceptarea promisiunii poate fi expresă, dar și tacită. În acest caz, acceptarea rezultă din anumite manifestări care relevă neîndoiește acordul persoanei de a primi folosul necuvenit. Pentru consumarea acestei modalități a laturii obiective este „suficientă acceptarea de către funcționar a promisiunii făcute, chiar dacă suma de bani nu i-a mai fost dată ulterior sau i-a fost dată într-un moment când pierduse calitatea de funcționar, prin pensionare sau în orice alt mod” [16]. La fel, „pentru existența infracțiunii

de luare de mită este suficient ca inculpatul să accepte promisiunea unor foloase, în scopul de a face sau de a nu face un act privitor la funcția sa, chiar dacă foloasele primite nu au fost determinate, în sensul că nu s-a precizat, în concret, în ce va consta fiecare în parte” [17].

În literatura de specialitate, situația în care funcționarul nu respinge promisiunea de a i se oferi anumite bunuri sau avantaje necuvenite este interpretată diferit. Unii autori consideră că în cazul dat are loc acceptarea tacită – „acceptarea prevede exprimarea acordului cu privire la promisiune ori nerespingerea categorică a promisiunii, adică a acceptat tacit” [18].

Considerăm o astfel de interpretare nu tocmai corectă, deoarece, potrivit alin.(2) art.3 CP RM, interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise. Nu în toate cazurile când persoana cu funcție de răspundere nu respinge promisiunea ea o acceptă tacit. Prin urmare, în vederea evitării unor asemenea dificultăți, prin prisma alin.(4) art.11 al Legii privind Codul de conduită a funcționarului public, în care este prevăzută obligația funcționarului de a respinge avantajele necuvenite, considerăm oportună completarea dispoziției de la alin.(1) art.324 CP RM cu sintagma „precum și nerespingerea promisiunii”. O asemenea cale a fost acceptată în Codul penal al României, în care, pe lângă acțiunile de pretindere, primire și acceptare a promisiunii, s-a indicat acțiunea de nerespingere a promisiunii.

Referințe:

1. Coteanu I., Seche L., Seche M. Dicționarul Explicativ al Limbii Române. - București: Univers enciclopedic, 1998, p.845.
2. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.06.2008. Dosarul nr.1ra-846/2008 // www.csj.md
3. Dongoroz V. ș.a. Explicații teoretice ale Codului Penal Român. Vol.4. Partea Generală. - București: Editura Academiei, 1972, p.136.
4. Diaconescu H. Infrațiunile de corupție și cele asimilate sau în legătură cu acestea. - București: ALL Beck, 2004, p.30
5. Pascu E., Lazăr V. Drept penal. Partea Specială. Infrațiuni prevăzute în Codul penal român. - București: Lumina LEX, 2003, p.353.
6. Dobrinou V. Traficarea funcției și a influenței în dreptul penal. - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p.71.
7. Loghin O., Toader T. Drept penal român. Partea Specială. - București: Șansa, 1994, p.345.
8. Dobrinou V. Corupția în dreptul penal român. - București: Atlas LEX, 1995, p.127.
9. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.06.2009. Dosarul nr.1ra-824/2009 // www.csj.md
10. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23.12.2008. Dosarul nr.1ra -1294/2008 // www.csj.md
11. Dobrinou V., Conea N. Drept penal. Partea Specială. Teorie și practică judiciară. Vol.II. - București: Lumina LEX, 2000, p.106.
12. Якубович М. Уголовная ответственность за хищение государственного или общественного имущества, хозяйственные преступления и взяточничество. - Москва: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1967, p.186.
13. Coteanu I., Seche L., Seche M. Dicționarul Explicativ al Limbii Române. - București: Univers enciclopedic, 1998, p.5.
14. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02.07.2008. Dosarul nr. 1ra-923/2008 // www.csj.md
15. Nistoreanu Gh., Boroi A. Drept penal. Partea Specială. - București: ALL Beck, 2002, p.286.
16. Papadopol V., Popovici M. Repertoriul alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975. - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p.286.
17. Ibidem, p.273.
18. Avram M., Gurin V., Donciu A. Depistarea, cercetarea și calificarea infrațiunilor de corupție. - Chișinău: ARC, 2005, p.158.

Prezentat la 16.06.2010